

Posudek oponenta habilitační práce

Masarykova univerzita	Pedagogická
Fakulta	Pedagogika
Obor řízení	
Uchazeč	<i>PhDr. Jasňa PACOVSKÁ, CSc.</i>
Pracoviště uchazeče	katedra českého jazyka a literatury Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické Technické univerzity v Liberci
Habilitační práce	<i>K hlubinám študákovy duše. Didaktika mateřského jazyka v transdisciplinárním kontextu.</i>
Oponent	doc. Mgr. et MgA. Michal ČUNDERLE, Ph.D.,
Pracoviště oponenta	katedra autorské tvorby a pedagogiky Divadelní fakulty AMU v Praze

Text posudku

a. Aktuálnost námětu

Vyjasňovat, proč (jaký to má smysl) se učit češtině, řeči, dialogu, je téma, které je v dnešním globalizovaném světě, protkaném sociálními sítěmi, a tedy všerůznými typy (pseudo)komunikace, naprosto aktuální a vysoce nadčasové zároveň.

b. Přístup k řešení

Pacovská přistupuje k tématu důsledně, dovede si klást podstatné otázky a pedagogiku propojovat s ostatními obory. Dovede tak činit až s didaktickou přehledností.

c. Použitá metodologie

Metodologie odpovídá tématu. Jde o pokus vnést jiné či ne úplně běžné přístupy do českého prostředí. Proto zevrubně představuje teoretická východiska (zejména kognitivní lingvistiku), provádí základní empirický výzkum, hledá mezioborové paralely a zakotvení, poukazuje na další možnosti.

d. Kvalita a správnost dosažených výsledků

Výsledkem je u Jasni Pacovské (a v duchu jejích tezí) už „jen“ uvedení na cestu, tedy zdůrazňování kvality a podstatnosti poznávacího i zážitkového procesu, a navazování živého vztahu. V tom ohledu jde o příkladnou přípravu výpravy a svědomité vpravení a vypravení.

e. Původnost dosažených výsledků

Výsledky jsou původní co do vlastního výzkumu a v tendencích nabízet seriózní alternativu vůči dnešnímu stavu. Původní zdroje, z nichž habilitantka vychází, jsou pojmenovány transparentně a se schopností originálně je rozvíjet.

f. Uplatnitelnost výsledků pro rozvoj oboru a další bádání

Protože je práce Jasni Pacovské do značné míry alternativní, tedy poukazující k možnostem a perspektivám, může vyvolat potřebnou diskusi, ne-li polemiku. Její přínos podle mého spočívá v nenápadné samozřejmosti: zabývá se konkrétními věcmi, ale zároveň se ptá po jejich přesahu, tedy po základním smyslu učení, pedagogiky, výchovy.

g. Uplatnitelnost výsledků v praxi

Pro praxi má habilitace zejména silnou podpůrnou, motivační a inspirační hodnotu. Její cena tkví především v tom, že nekonfrontačně ukazuje možnosti, jak ještě a například jinak.

h. Formální úprava a jazyková úroveň práce

Formální úprava je standardní a korektní, jazyková úroveň je velmi dobrá, odpovídající vlastnímu tématu.

Více viz vlastní oponentský text v příloze.

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce

Uvažuje Jasňa Pacovská o pokračování či rozšíření svého kvalitativního výzkumu?

Zda a jak uplatňuje své přístupy na pracovišti TU v Liberci?

Vidí také nějaké eventuelní limity či rizika svého přístupu?

Závěr

Habilitační práce Jasni PACOVSKÉ „*K hlubinám študákovy duše. Didaktika mateřského jazyka v transdisciplinárním kontextu*“ **splňuje** požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Pedagogika.

V Černém Volu dne 12. února 2018

Doc. Michal Čunderle, Ph.D.
katedra autorské tvorby a pedagogiky DAMU

Oponentský posudek habilitační práce PhDr. Jasni Pacovské, CSc.

K hlubinám studákovy duše: Didaktika mateřského jazyka v transdisciplinárním kontextu

Jasňa Pacovská si pro svou práci zvolila za název aluzi na známou prózu Jaroslava Žáka. Dává tím najevo, že její přístup k didaktice nezačíná a nekončí u předávání (jazykovědných) znalostí, ale je orientován na žáka jako na člověka, s kterým je možné a potřebné se setkat, navázat s ním vztah, vyjít na cestu a během ní docházet společného porozumění a srozumění. Připomínka hierarchizovaného autoritativního školství, které je v odkazu na Jaroslava Žáka rovněž obsaženo, ještě upozorňuje, že půjde tak trochu o polemiku se stereotypy, které ve školství a o školství právem či neprávem přežívají. Hlavním východiskem Jasni Pacovské je tu kognitivní lingvistika, ke které se obrací, na kterou odkazuje, jejíž postupy používá, jejíž zájmy hájí a rozšiřuje. Cílem však není prosazovat kognitivní lingvistiku, ale skrze ni se pozastavit nad tím, zda a jak může být současná pedagogika, chceme-li škola základem života.

Práci autorka přehledně rozčlenila do osmi kapitol. V první kapitole *Transdisciplinární témata a transdisciplinární metody* představuje z toho úhlu pohledu především kognitivní lingvistiku jako obor otevřený jiným, v pojetí Jasni Pacovské především pedagogice a filosofii výchovy. V kapitole druhé *Základní pojmy kognitivní lingvistiky se zřetelem k výchovným aspektům* provádí přehledný exkurs po hlavních pojmech kognitivní lingvistiky (jazykový obraz světa, stereotyp a kategorizace, denotační a konotační význam, metafora, antropocentrismus). Třetí kapitola *Metafory v příkladech* podává konkrétní pohled do kognitivní lingvistiky: na příkladech cesty, duše a hloubky porovnává slovníkový význam slov, který konfrontuje s tzv. přirozeným jazykem, zejména na základě nálezů z frazeologie a literatury. Čtvrtá kapitola *Stereotyp ve světle kognitivnělingvistických výzkumů* je věnována zejména stereotypům, „které jsou vytvářeny na zkušenostním základě, jsou osvojovány současně s mateřským jazykem, v bezprostředním prožívání v konkrétních situacích v daném jazykovém společenství“. Autorka vysvětluje jejich podstatu, upozorňuje na ekonomizující funkci a varuje i před předsudečným generalizováním. V rámci této kapitoly představuje i svůj empirický výzkum, který vykonala u 85 respondentů (žáci základní školy, vysokoškolští studenti a učitelky 1. stupně ZŠ). Na tomto vzorku autorka zkoumala porozumění slovním spojení: velký člověk, vysoký člověk, malý člověk, tlustý člověk a hubený člověk. Analogickým způsobem (u jiné skupiny respondentů, porovnávajíc opět se slovníkovými významy) pak také ohledávala stereotyp učitele a studenta/žáka v jazyce (i životě) a stereotypy „o jinakosti“. Pátá kapitola *Pedagogické stereotypy* už cílí k tomu, co autorku zajímá nejvíce: k pedagogickému dialogu. Ten podle Jasni Pacovské „přispívá k pozitivnímu hodnocení žáků učitelů a učitelů žáky“ a „odbourává asymetrické vztahy a odhaluje nové možnosti spolubytí obou participujících skupin, které utvářejí školní prostředí“. Kapitola šestá *Přístup k jazyku v současné škole* je bedlivým pročtením, interpretací a komentářem ke stávajícím (nedávným) kurikulárním materiálům českého školství (základní vzdělání a gymnaziální vzdělání; resp. jejich Rámcové programy). Sedmá, závěrečná kapitola představuje „Dialogické jednání“, které, jak píše autorka, „je svým kognitivním rozměrem, akcenty na porozumění a poznání v lecčems blízké našemu přístupu k jazyku.“ (s. 153) Pacovská na ně nazírá zejména na ose mezi hrou a výchovou, jako na speciální cestu k auto-pedagogice či auto-didaxi.

Text Jasni Pacovské je hodný pozornosti z několika důvodů. Za prvé jasně a jednoduše formuluje základní teze kognitivní lingvistiky, která se v českém prostředí formuluje a vyvíjí od devadesátých let. Pacovská přiznává a uznává inspiraci zejména polským, ale samozřejmě také americkým prostředím, a zároveň dovede zacházet s tímto myšlením v rámci jazyka (a myšlení) českého. V tomto ohledu má Pacovská jistě výhodu, že zastánci tohoto pojetí publikují pravidelně a ona je jedna z nich. Ještě důležitější je ale fakt, že přes patrnou oddanost tomuto přístupu je autorka zdrženlivá, pokud jde o to, jak přístup propagovat, prosazovat, rozšiřovat, využívat. Poukazuje na možnosti, které alternativně nabízí vůči tradičnímu (zejména strukturalistickému) přístupu. Je

ovšem jasné, že nejde o žádnou soutěž, ale o to, aby se vyjasnil smysl, proč a jak se může či má člověk od školy základní po školu vysokou učit češtině, řeči, dorozumívání. Implicitně tedy sobě, druhým a světu. Autorka důsledně až urputně poukazuje na to, že učit se gramatice pro gramatiku je poněkud anachronické. Tím se nedistancuje od potřebného odborného základu. Její zájem je však „lidštější“. V duchu kognitivní lingvistiky a nad ni míří k přesahům. Tedy nejen jazyk jako přenos informací a cesta k rozhovoru – to samozřejmě – ale také jazyk jako myšlení a poznání, a hlavně: jazyk jako cesta k etickému partnerství, ne-li dokonce přátelství. Obecněji řečeno: pedagogika (škola) jako cesta k etickému partnerství, ne-li dokonce přátelství. Jistě, je to postoj ideální a idealistický, autorka o tom ví. Ale protože si pořád klade otázku „proč?“, musí si takto, a právě proto idealisticky odpovídat. Koneckonců autorce myslím nejde o dosažení cíle, ale o to, upozorňovat na něj, dostat se na cestu, být na cestě, kráčet za ním. Mimochodem, to lze průzračně odečíst z kompozice celé práce i z orientátorů, které Jasňa Pacovská v textu užívá. Před každým výkladem se dozvíme, co nás čeká. Za každým výkladem se dozvíme, čím jsme prošli a co nás ještě čeká. Rámcově a hutně jsme informováni na začátku celé práce i na konci po ní. Zdaleka nejde jen o (ne)vědomý projev trpělivé didaktičky. Ještě víc jde o to, být SPOLU na cestě, vědět o sobě i o cestě a neztratit se. Ne darmo vše taky začíná prologem „Před cestou“ a na konci se uzavírá tázajícím epilogem „U cíle?“.

Monografie Jasni Pacovské *K hlubinám študákovy duše: Didaktika mateřského jazyka v transdisciplinárním kontextu* dle mého splňuje obvyklé nároky kladené na habilitační práci.
